

VÝLETNÍ MĚSTO BRANDÝS NAD ORLICÍ.

PRUVODCE PRO HOSTY BRANDÝSKÉ.

POPISUJE

FRANTIŠEK FALTUS.

S MAPKOU.

V BRANDÝSE NAD ORLICÍ 1889.

TISKLI BRATŘÍ PEŘINOVÉ V HRADCI KRÁLOVÉ.

NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM.

SLAVNÉ

M Ě S T S K Ě R A D Ě

V BRANDÝSE NAD ORLICÍ

VĚNUJE V ÚCTĚ

SPISOVATEL.

Ú v o d.

„Zdravý vzduch — Boží duch.“

Čtení hosté brandýští vyslovili již několikráte přání, aby sepsán byl průvodce, který by byl rád-
cem při vycházkách a výletech v překrásné krajině
zdejší.

Maje přání to na paměti, sestavil jsem stručný
popis památek, procházek v Brandýse a výletů do
okolí bližšího i vzdálenějšího, aniž bych byl vy-
čerpal bohatou látku tu. Bral jsem zřetel hlavně
na vycházky a výlety takové, které zdejší ct. hosté
rádi vykonávají.

A tak odevzdáváje skromný spisek tento do
rukou ct. hostů naději se, že bude při posuzování
jeho laskavý brán zřetel na úmysl, s jakým byl
skládán.

V Brandýse n. Orl. v měsíci únoru 1889.

F. F.

I. Výletní město Brandýs nad Orlicí.

Každý turista, jemuž událo se jeti státní drahou z Prahy do Brna, dosvědčí, že jedna z nejskvostnějších poloh, jež možno na této trati spatřiti, jest u Brandýsa nad Orlicí. Malebná roklina počíná za Chocní a Brandýs má svým ohniskem. Skalnaté útesy s levé, temné houštiny s pravé strany přecházejí při úpatí v bujné lučiny, jejichž středem plyne klidně proud tiché Orlice.

Utěšené, milé a čarokrásné jest to údolí tiché Orlice!

Zdá se, jakoby Bůh odnímaje lidstvu ráj pozemský, zde část jeho byl zanechal. Mezi dvěma řadami pohoří lesem pokrytého rozprostírá se příjemné to údolí, tvoříc zvláštní, od světa odloučený kraj rajský. V tomto skrytém údolí leží Brandýs, město slavné české minulosti a drahých památek.

Poukazující ctěné čtenářstvo ku zevrubným dějinám a pamětím města Brandýsa od JUDr. Fr. Břet. Kadlčíka, zmiňujeme se v tomto spisku více o nynějším upravení a poměrech místa.

Brandýs n. O. jest 144 *km* od Prahy vzdálen, leží na pravém břehu tiché Orlice a má 1274 obyvatelů, kteří bydlí ve 213 čís. domů. Sestává z vlastního města a z ulic: Důl, Loukoť a Loukotník. Domy na náměstí jsou jednopatrové, většinou z tvrdého staviva a slušně vyvedeny.

Kde nyní domy čís. 19., 20. a 21. se nachází, vystavěl r. 1547 Bohuš Kostka z Postupic jedno-
duchý zámek, ve kterém se narodil r. 1564 Karel
starší ze Žerotína, pozdější majetník zdejšího pan-
ství, velký učenec, zemský hejtman moravský a do-
brodinec občanů brandýských.

Na náměstí jest socha Panny Marie z r. 1796,
která po velkém větru r. 1812 teprve r. 1826 byla
znovu opravena a postavena, pak socha sv. Judy
Tadeáše z r. 1718.

Z ostatních budov vyniká farní kostel »Nanebe-
vstoupení Páně«, k němuž vede 68 stupňů, vysta-
vený v nynější podobě v r. 1788, farní budova
z r. 1750, nádherná škola z r. 1878 a zámek k obý-
vání zřízený r. 1818 od majetníka panství Karla
Blázka, nyní náležející i s panstvím baronu Oskaru
Parishovi, dosud c. k. důstojníku v činné službě.

Radnice dle nynější podoby jest z r. 1822.
Dále jsou zde dva velké závody, umělecké to mlýny,
náležející jeden p. Josefu Herzánovi a druhý panu
Gust. Hannákovi, pak pivovar, nádraží státní dráhy
zároveň s telegrafní stanicí a krásnou verandou,
pošta, záložna; spolky: zpěvácký spolek »Žerotín«,
tělocvičná jednota »Sokol«, spolek dobrovolných
hasičů, živnostenský spolek, spolek vojenských vy-
sloužilců, místní odbor »Ústřední Matice Školské«
a okrašlovací spolek.

Obyvatelé zdejší jsou přívětiví a zdvořilí lidé,
živící se většinou rolnictvím. Též si pilně hledí
pěstování ovocných stromů.

Od té doby, co lékaři víc a více, zejména
těm, kteří delší čas ve větším městě dlíti musí,
doporučují zdravý venkov, ubírá se z těchto měst

mnoho osob, aby alespoň krátký čas na zdravém vzduchu pookrály.

Dle polohy souditi už možno, že Brandýs co nejlépe se zamlouvá za takové výletní místo, poskytuje hostům ovzduší co nejprůměrnější. Dodáme-li, že okolní jehličnaté lesy u veliké hojnosti vyrábějí osvěžující ozon, že v lesích těchto jsou pohodlné cestičky a procházky se sedadly, tož je zřejmo, že Brandýs nejen zdravým osobám, ale také chorým, které si na čas zvolily zde stánek svůj ke svému zotavení a zábavě své, příjemného poskytuje útluk.

Od r. 1860 počíná Brandýs v letní saisoně býti hostmi navštěvován. Chvalná pověst místa toho rok co rok stoupá, tak že v r. 1886 bylo zde dle seznamů hostů okrašlovacího spolku již 308 osob, r. 1887 337 osob a r. 1888 351 osoba. Hosté bydlí v domích soukromých, kde se buď sami stravují, nebo do hostinců na stravu chodí.

Hostince, v nichž možno se nejen stravovati, ale také i přenocovati, jsou: Hostinec „Milenka“, „Gobain“ a „Luttna“. Kromě těchto jsou zde ještě následující hostince: Dvořákův, Bartoňův, Hájkův, Kopeckého a Lázně.

Hlavní saisona počíná v červenci a trvá až do konce září.

Lékařské pomoci udílí místní lékař, který má zároveň svou lékárnu, jakož i lékaři z okolních měst.

Ačkoliv v Brandýse nepanuje tak hlučné veselí, jako snad v jiných výletních místech, nemožou si přece hosté nářikati, že by se zde nudili.

Častý pobyt v přírodě, v zeleném vzdušném lese odstraňuje každou nucenost a sbližuje osoby.

Velká část hostů bývá zde po několik neděl, a v té době seznámí se ti, kteří společně stolují a společně výlety konají, velmi brzo a obcování jednoho s druhým stává se vždy vřelejším a nenucenějším.

Brandýská kapela koncertuje každou sobotu na náměstí. Schází jen, aby se zde utvořil »zábavní výbor«, který by se o náležitou zábavu staral.

II. Procházky a výlety.

Klopoty. Pomník Komenského.

Nejbližší vycházka hostů bývá zejména za teplého dne do lesa »Klopot«. Minouce pestrá luka octneme se pod Klopoty, kde stojí velebný jehlan na mohutném podstavci spočívající s poprsím velkého mistra Jana Amose Komenského, postavený dne 5. září 1865.

Opodál pomníku toho stávala chaloupka, v níž Komenský od r. 1622 do 1625 žil a napsal zde dvě znamenitá díla »Labyrint světa a ráj srdce« a »Hlubinu bezpečnosti«. Za svého tu pobytu ztratil Komenský milovanou manželku a dvě dítek. R. 1624, 3. září zasnoubil se zde s dcerou seniora Jana Cyrilla, s kterouž v delším manželství žil. Když dosavadnímu ochránci českých bratrů, svobodnému pánu ze Žerotína, takéž vypovězení ze země stalo se údělem, přinucen i arcibiskup Komenský s přátely svými vlast opustiti a do Lešna v Polsku se odebrati.

Pokochavše se rozkošným pohledem na celé údolí, vstupujeme do Klopot, kde hojně spořádaných chodníků se vine a mnohé lavičky pořízené laskavostí ctěné správy zdejšího panství zvou chůdce k odpočinku.

Čistá křišťalová voda ze země vytékající občerství žíznlivého.

Odpočínuvše sobě u pramene, anebo pod blízkým parapletem, odeběřeme se pohodlnou cestou až na konec Klopot, kde opět besídka k oddechu vyzývá. Nechtíce jíti toutéž cestou zpět do města, můžeme serpentinou vyjítí až na hořejší část Klopot, kde jsou ohromné skály opukové a vyhlídka na město.

Minouce tyto skály přijdeme konečně na čertovou lávku, odkud v několika minutách se octneme opět u pramene, vykonavše takto velmi pohodlně cestu asi hodinovou.

2. Brandýský hrad. Zákopanka.

Má se za to, že ke konci třináctého století vystavěl nynější hrad jakýsi Oldřich z Brandýsa, rodilý z Němec, jemuž dal podle zvyku tehda panovavšího název německý »Brandejs«. Oldřich tento, který pro své loupežnictví a násilnictví znám byl, odsouzen k trestu, putovati k sv. Jakubu Kompostelskému do Španěl.

O potomcích a nástupcích tohoto Oldřicha spolehlivých zpráv není.

Uprostřed 14. století dostal se Brandýs pánům z Boskovic, jižto jej skoro po celé století drželi. První z nich, Jan, usazoval v r. 1360, 17. srpna prvního nového kněze ke kostelu brandýskému.

Po pánech z Boskovic měli Brandýs v držení Šternberkové.

Od r. 1431 stali se majetníky Brandýsa slavní páni Kostkové z Postupic, kteří udělili svým poddaným rozličné výsady. Za Kostků zemřel a pochován zde r. 1473 rytíř Řehoř, zakladatel bratrské jednoty a v téže době vyznamenal se proslulý válečník český, Jan Jiskra z Brandýsa n. Orlicí.

Bohuš z Postupic vyprosil r. 1503 na králi Vladislavovi II. znak pro město Brandýs, a sice znak, jehož sami páni Kostkové užívali, dvoje hrábě zlaté na kříž přeložené v modrém poli. Také získal právo, aby se mohly městské potřeby zeleným voskem pečetiti.

Jeho péčí byly zde též týdenní i výroční trhy zařízeny.

Jan Kostka prodal Brandýs 11. května r. 1506 Vilému z Pernšteina.

Po této koupi kázal Vilém hrad brandýský zbořiti.

Vilém, jakož i syn jeho Jan, jenž dědil po svém otci r. 1521 všechny statky v Čechách, nikdy do Brandýsa nepřicházivali.

Jan daroval obci brandýské r. 1539 rybník Perenský i se struhou, kteráž do něho z řeky Orlice šla.

Tento pán prodal Brandýs dne 17. prosince 1544 Bohušovi Kostkovi z Postupic, který starý hrad trochu opraviv, v něm bydlel. Konečně se Bohušovi na hradě znelíbilo a vystavěl si jednoduchý zámek na náměstí, v němž, jak již dříve řečeno, narodil se Karel starší ze Žerotína.

Bohuš zemřel r. 1557, přirozených dědicův nezůstaviv, pročez statek jeho manský připadl králi Ferdinandovi I. Tento prodal Brandýs vdově po Bohuši — Libuši.

K starému hradu dostaneme se od radnice, stoupající mezi chalupami a stinnými zahradami cestou hradskou, kterouž se dříve koňmo jezdilo, výš a výše až k temenu hradiska. Cestovatel stane tu před příkopem širokým, asi 7 metrů hlubokým, přes nějž vedl dříve most; odtud přijdeme do předhradí, které bývalo na všech stranách ohrazeno,

ale kromě věže branné jiných staveb v sobě neza-
víralo. Odtud přijdeme opět k příkopu, který již
tak hluboký není, pak vstoupíme do zadního hradu,
jenž neobsahoval nic více, než jediný palác.

Shlížejíce s tohoto paláce, vidíme pod ním troj-
hranné místo, na němž stával prak, který měl
střelbou nepřítele odvracet. Pod jižní zdí paláce
nacházejí se posud dva sklenuté sklepy.

V celku měl hrad tento 4 části: předměstí,
předhradí, přední a zadní hrad. Z hradu jest pře-
rozkošná vyhlídka na město a na širší okolí. Na
hrad lze vystoupiti též pohodlnou stezkou za mlý-
nem Herzánovým, na níž zřízeny jsou lavice k od-
počinku.

Za vlhčího počasí se procházka v lese pod
hradem, jakož i za hradem v lese »Zákopance«
všele doporučuje.

3. Lázně parní a vanové. Volešná (6 čís. d., 35 obyv.). Křetín.

Parní a vanové lázně, které od brandýských
hostí často navštěvovány bývají, jsou od náměstí
asi čtvrt hodiny cesty vzdáleny.

Ubíráme se ulicí Loukoť, která původně byla
vesnicí. Dříve než mineme ulici Loukoť zastavíme
se u domu čís. 100.

R. 1559 v den Narození Panny Marie koupil
Jan starší ze Žerotína zahradu v Loukotě od Šimka,
kováře, ku pohřbu své matky.

Karel Žerotín dal v této zahradě vystavěti
hřbitov a kostel českých bratří, zasvěcený sv. Janu
Křtiteli. Císařským patentem ze dne 31. července
1627 byli nuceni čeští bratři svou vlast opustiti.

Dříve nežli také Karel vlast milenou opustil, záležitosti hospodářské obstaral. Prodal statky své na Moravě mimo Přerov; kostel v Loukoti pak zcela zbořiti dal, kde do nedávna zbytky zdí stály v zahradě při čís. 100, avšak hřbitov zůstal až do r. 1730.

Ostatní čeští bratří měli svůj hřbitov pod hradem, kterému se říkalo »pikartský krchůvek«, na němž rytíř Řehoř pochován byl.

Za Trautmansdorfův zhynuly památky brandýské a utichly upomínky na někdejší jednotu bratrskou.

V r. 1721 nalezena krypta Žerotínská, v níž 13 kovových rakví uloženo bylo. K dědictví tomu hlásily se dvě strany: pražská konsistoř a hrabě z Trautmansdorfu. Spor o rakve ty trval 26 let.

Aby se z hrobky ničehož neztratilo, dal ji i rakve hrabě otevřítí, nalezené věci prohlédnouti a vchod opět zazdítí a nalezené klenoty zapečetiti. Za hraběnky z Rothalu r. 1724 otvírány opět rakve a klenoty z nich vybírány. Poněvadž veškeré tělesné pozůstatky v hrobce buď rodu Žerotínskému náležely, anebo s ním spřízněny byly, zaslala konsistoř v měsíci květnu r. 1724 zprávu o nalezené hrobce hraběti Janu Ludvíkovi ze Žerotína, aby kovové rakve a v nich nalezené klenoty prodány byly a peníze za ně stržené faře brandýské čarovány byly. Hrabě dal svolení s tou výminkou, když jemu budou dány klenoty, a prach s kostmi na posvěceném místě k věčnému odpočinku uloženy budou.

Po obapolném svolení prach a kosti r. 1747 dne 12. května z rakví sebrány a vloženy hromadně do jedné dubové rakve a opět na těch místech pohřbeny byly.

Veškerý kov z rakví prisouzen kostelu brandýskému.

Náhrobní kámen Žerotínův se znaky žerotínskými přenesen v pozdější době k nynějšímu chrámu Páně, kdež dosud u dveří chrámových na zdi položen jest.

Konečně dne 8. listop. 1842 byly veškeré kosti žerotínské do Bludova na Moravu slavně převezeny a zde ve hrobce Žerotínův pochovány.

Na místě, kde stávala hrobka Žerotínů, postavili občané brandýští r. 1843 jednoduchý pomník s nápisem: »Z kostí předků kliditi bude pilný květ otčiny rozkošné ovoce.« Pomník tento stojí nyní v zahradě při čís. 101.

Ubírajíce se ulicí »Loukoť« dále přijdeme v pravo do ulice »Loukotník«, kde při čís. 63. stojí kříž na památku, že na blízkém poli stával kdysi hřbitov. Po několika minutách octneme se v utěšeném lesnatém údolí, kde stojí akciové lázně, sestávající ze dvou budov. V pravé budově jsou parní a vanové lázně a byt pro hosty; v levé budově jest restaurace, kde se vždy kávou, dobrým chlebem, máslem a chutným pivem poslouží; pak jest tu sál a taktéž byt pro hosty v prvním poschodí. U samých lázní jest výborný sklep a před restaurací vyvýšená prostora s lavicemi a kuželníkem.

Na blízku jest studánka, v níž jest pramenitá voda prozkoumaná prof. dr. Gintlem a doporučena k pití chudokrevným.

Od lázní vede nová silnice do rozkošného lesnatého údolí, kde četné lavičky vyzývají chodce k odpočinku,

Nassávše toho nejčistšího vzduchu ubíráme se silnicí k Volešné, pak dále až k Seči, vykonavše

tak delší příjemnou procházku. Jindy se v lázeňském lese dáme chodníkem na pravo a přijdeme na kopec Křetín, který pro svou zdravou polohu hojně navštěvován bývá. Vyhlídka z Křetína na Kunětickou horu a rozsáhlé okolí jest rozkošná. O Křetínu jest následující pověst: Urozená panna Křetínka, majitelka dvoru Volešné, vyjela si jednou do Brandýsa a vezla s sebou značnou částku peněz darem záduší. Znajíc vozku jakožto muže moudrého, tázala se jej Křetínka, má-li darovat záduší peníze anebo pole a les. Vozka radil své milosti, aby dala raději les a pole, neboť prý o peníze může člověk přijíti, což se u pole a lesa nemůže státi. Panna Křetínka uposlechla hlasu jeho a darovala skutečně les a pole brandýské záduši a fare. Od té doby název celé té části za farou Křetín.

V lese křetínském jsou také lavičky ku pohodlí hostí okrašlovacím spolkem zřízeny. Opodál křetínského lesa stojí besídka, ze které rovněž pěkná vyhlídka na město a okolí se otevírá.

Zotavení vzduchem křetínským odebíráme se směrem ke kostelu zpět do města.

4. Perná. Lázně studené v řece Orlici. Zátvor. Rvišť.

Za pošmourného dne anebo za vlhčího počasí vyjdeme si na procházku do Perné. Několik kroků zahnem Herzánovým spatříme studené i vanové teplé lázně v řece Orlici. Dá Bůh, že jednou zde anebo v lázeňském lese se zřídí vodoléčitelný ústav.

Ubíráme se silnicí vroubenou s jedné strany stromořadím, s druhé opukovými skalami, dále ku Perné.

Po obou stranách údolí orlického vypínají se vrchy a protější kopec. Zátvor láká nás k návštěvě.

Asi po půlhodinové procházce octneme se v Perné, osadě to 21 čísel čítající. Jestli se žaludek počíná ozývat, zastavíme se v zahradě u hostince Pluhařova a posilníme se výbornou smetanou a dobrým chlebem. Jsouce posílnění stoupáme poněkud prudkou cestou na Zátvor. Po temeni Zátvoru ubíráme se směrem severním dále a cesta naše jest velmi půvabná.

Čistý lesní vzduch a vyhlídka do romantického údolí, na osadu Luh, Říčky a na nejvyšší kopec v celém okolí — Hůrku — odmění nás za obtížnou cestu. Sejdouce pozvolna z temene Zátvoru přicházíme do nového údolí, v němž leží obec Rvišť. V hostinci Dolního můžeme opět dobrým nápojem posílniti a pak po silnici ubírat se rozkošným údolím přes Pernou zpět do Brandýsa. Jindy možno vycházku tu cestou při úpatí Zátvoru vykonati.

5. Řadov. Luh. Bezprav. Klopoty pod Říčkami.

Dnes se vydáme na delší vycházku. Poněvadž nebude při cestě žádného hostince, vezmeme si alespoň pro děti nějaké pečivo s sebou.

Jest parný letní den a tu musíme hleděti, abychom se chránili před palčivým sluncem.

Půjdeme tedy do Řadova!

Nejprvé jdeme cestou pod Klopoty, překročíme cestu k Sudislavi vedoucí, ubíráme se podél železniční trati a po malé chvíli octneme se v lese Řadově, kde nás chladný vánek občerství. Na ně-

kterém trávníku sobě odpočineme a příležitostně posilníme.

Nyní jdeme dále až spatříme před sebou krásné údolí směrem k Ústí n. Orl., v němž jest osada Luh, pak v okolí samé pěkné lesnaté vrchy v pozadí s kopcem Zelenou žábou, jenž rozkošný pohled ten uzavírá. Nechceme-li jíti toutéž cestou zpět, sejdemo do údolí a ubírajíce se přes most k bezpravskému mlýnu, jdeme pak po pravém břehu Orlice a podél trati romantickou krajinou do známé již nám Perné. Jindy změníme tento výlet tím způsobem, že jdeme podél železniční trati na Bezprav a odtud do Klopot pod Říčkami, kde jsou slušné vanové lázně zařízení.

6. Orlík. Sudislav.

(Sudislav, Perná, Luh, Orlík — má 86 čís. d., 514 obyv.)

Dnes jest zase chladnější den, ale jasný, půjdeme tedy na Sudislav. Nej příjemnější cesta bude lesem klopotským.

Nad Klopoty stavíme se na Orlíku, kde shledáme také kus historie.

Ještě před Oldřichem z Brandýsa patřila krajina brandýská Hraběům, kteří na svém zboží vystavěli r. 1256 klášter Orlík. V klášterním kostele byl hlavní obraz blahoslavené P. Marie a kněží nosili šedobílý šat a na prsou červený kříž všitý, takže se nazývali »Mniši sv. Kyriaka s červeným křížem«.

Leč křížovníci tito nepožívali dlouho klášterního zboží.

Pražané vracejíce se od Landškrouna r. 1421 klášter Orlík zbořili a 26 kněží usmrtili. Dnes spatřujeme na těchto místech jen skrovné zbytky

zdí. Lid ale podnes sobě vypravuje, že 12 zlatých apoštolů v podzemních sklepech dosud ukryto jest.

V pozdějších dobách byl zde dvůr Orlík, kterýž jest dnes rozdělen na dvě hospodářství.

Z Orlíku otevírá se rozkošná vyhlídka na vše strany, zvláště na Brandýs ovocným stromovým obalený.

Opustíme Orlík a kráčíme po ní cestou k Sudislavi. Nechceme-li projíti celou vesnicí, zastavíme se v hostinci Novákově a posilíme se dobrým chlebem a pivem. Jen neopomeňme z hostince toho popatřiti k severovýchodní straně. Se značné výše patříme do hlubokého údolí a na pestré okolí. Zde se nám tak líbí, že bychom ustavičně stáli na jednom místě, ohlížejíce se kolem a podivujíce se krásám přírodním.

Konečně opustíme romantickou krajinu tu a ubíráme se zpět silnicí ku svému domovu.

7. Důl. Jan Jiskra z Brandýsa. Křetín.

Jest veliké horko! Vyhlídneme si dnes místo stinné, ale blízké. Půjdeme Dolem na Křetín! Ovšem nesmí nás kamenitá a neschůdná cesta odstrašiti. Jdeme ulicí Dolem; u chalupy čís. 159. se zastavíme a vzpomeneme si, že v těchto místech stávala kdysi kolébka slavného vojevůdce českého — Jana Jiskry, jenž se zde narodil z rodičů chudobných. Sloužil s vyznamenáním proti Turkům; po smrti cís. Albrechta II. svěřila mu vdova jeho Alžběta hájení práv syna svého Ladislava Pohrobka v Uhřích. Jiskra byl jmenován nejvyšším hejtmanem vojsk krále Ladislava. Den narození i úmrtí Jiskry není povědom.

Jdeme ulicí dále. Po krátkém čase octneme se v údolí příjemném a nechceme-li je projítí celé, dáme se prudkou pěšinkou na známý nám již Křetín.

8. Kališť. Rosocha.

Není příliš horko, větérek vane, uděláme si výlet vzdálenější.

Půjdeme cestou hradskou, až dostoupíme výšiny, odkud zahlédneme osadu Kališť a rozsáhlé okolí. Za Kaliští se dáme vozovou cestou v pravo a přijdeme do pěkného lesa u Rosochy. Po malé chvíli jsme v pasece. Zde si najdeme příhodné místo k odpočinutí. Uloživše své údy na trávník upřeme zraky před sebe.

Jaké to krásné panorama!

Vidíme zde předměty ovšem více méně známé ale z jiné strany. Na blízku jest osada Rosocha, v níž též hostinec se nachází.

Pokochavše se půvabným rozhledem ubíráme se třebaš toutéž cestou k domovu.

9. Lázně vanové v Pelinách. Mostek (45 čís. d., 258 obyv.).

Sneseme-li palčivost slunce, půjdeme odpoledne do pelinských lázní. Ubíráme se lučinami až přijdeme k Mýtkovu, kde nám stín poněkud cestu zpříjemní. Za mlýnem mýtkovským půjdeme v pravo a dosti neschůdnou cestou octneme se v Marianšých lázních.

Usadíme se ve stínu na lavičkách a posilníme se dobrým nápojem.

Libo-li, můžeme se společně hrou v kuželky bavit.

I vody z pramene Marianského lze nám okusiti.

Slunko již zachází za hory a my v příjemném chládku odebereme se zpět do Brandýsa.

Příjemná vycházka, zejména v ranní době, jest k Mostku. Na levé straně poblíž Mostku počala stavěti hraběnka Marie Terezie z Rothalu v r. 1724 nový zámek. Budova ohromná dostavěna pod střechu, věže pokryty plechem a vyzlacený, avšak najednou stavba zastavena. Praví se, že chtěla hraběnka zámek ten synu Františku Norbertovi z Trautmansdorfu darovati. Syn, když se vrátil z cest po Vlaších a shlédl stavbu tu, pravil: „Ve Vlaších jsou lepší konírny než tento zámek“, a proto hraběnka z mrzutosti hned od stavby upustila.

Mříže z oken prodány k faře brandýské a zámek pomalu bořen. Kus zdi z budovy té stál až do r. 1874. Na místě tom jest nyní dobré pole, náležející občanům mosteckým.

10. Hůrka. Rvišť.

(Rvišť — Rosocha — Kališť 62 čís. d., 425 obyv.).

Jednu z nejzajímavějších a nejdelsích vycházek učiníme za pěkného dne na nejvyšší kopec v okolí Brandýsa, na pyšnou Hůrku. Půjdeme k Perné a odtud třebas při úpatí Zátvoru do Rvišť. Zde nám každý chlapec ukáže nejpoohodlnější cestu na Hůrků. Jen kdyby temeno Hůrku nebylo porostlé lesem, musil by to býti unášející rozhled do širého okolí!

Jdeme lesem až na východní stranu Hůrky a tu skoro při úpatí jejím vynajdeme si místo, odkud shlédneme Ústí n. O., Libhavy, jiné osady

a hory vzdálenější. Odpočínuvše sobě, nastupujeme cestu zpět k obci Dobré Vodě, odtud do Rvišť a k Perné.

11. Oucmanice (43 č. d, 275 obyv.). Sv. Jiří (45 čís. d., 288 obyv.).

Příjemná vycházka jest také přes Klopoty, samými travnatými chodníky, do Oucmanic a k Sv. Jiří; tato obec se původně nazývala Lhota.

12. Hájek (Samota).

Rovněž pěkný výlet jest z Brandýsa přes Křetín, obec Skrovnici do Hájku, kde bývaly zřízeny lázně.

III. Vzdálenější výlety.

1. Choceň (402 čís. d.).

Brandýsa možno vykonati cestu pěšky za hodinu buď údolím, anebo po silnici přes Mostek do Chocně.

Drahou dorazíme za několik minut na stanici choceňskou, projedše tunelem 190 metrů dlouhým. Zde se sbíhá trať z Halbštatu a z Litomyšle.

Ze stanice dostaneme se asi za 20 minut do Chocně, která čítá 3712 obyvatelů. Město toto má krásnou polohu v údolí tiché Orlice.

Prekrásný zámek s bohatě ozdobenou kaplí náleží knížatům Kinským. Pěkný park zámecký bývá přístupný i cizím návštěvovatelům.

Krajina, obzvláště v pelinském údolí, jest malebná.

Vynikající budovy jsou zde: farní kostel v podobě kříže, r. 1733 dostavěný, radnice a městanská škola chlapecká, nádherný dům p. A. Haudka.

Průmyslové závody: prádelna a knížecí pivovar.

Hostince: »Panský dům« na náměstí, hostinec Tausigův, na nádraží, Petříčkův, v lázních a jiné.

2. Ústí nad Orlicí (458 čís. d.).

Asi půl 3. hodiny jihovýchodně od Brandýsa leží na levém břehu tiché Orlice okresní město Ústí n. O. se 4127 obyvateli.

Z Brandýsa můžeme podél železniční trati nebo »Řadovem« přes Hrádek výlet ten pěšky uskutečniti. Drahou se octneme za několik minut na novém nádraží státní dráhy, kde zároveň stanice severozápadní dráhy jest. Po malé chvílce dostaneme se na staré nádraží státní dráhy.

Ústí leží taktéž v pěkné krajině při úpatí lesem porostlého úbočí horského.

Jsou zde lázně obyčejné i parní. Pod Ústím vlévá se Třebovka na levém břehu do Orlice.

Ústí má měšťanskou školu a velké průmyslové závody; zejména dílny soukenické a tkalcovské jsou zde četně zastoupeny.

Hostince: Jansův u nádraží, Šponarův, Bartmanův, Mojžíšův a jiné.

Ústí jest rodištěm slavného houslisty Leopolda Jansy, českého spisovatele Matěje Sychry, výtečných pěvců Lukese a Broulíka.

3. Česká Třebová (594 čís. d.). Hory.

Jedouce z Ústí n. O. o jednu stanici dále, přijedeme do České Třebové. Město čítá 4572 obyvatelů, leží na řece Třebovce, má měšťanskou školu a veliké nádraží státní dráhy.

Hostince: Dařílkův, Felzmanův poblíž nádraží, pak v městě »V průchodě« a jiné.

Půl hodiny od města na severozápad jest poutnické a výletní město Hory s dalekým rozhledem.

Česká Třebová jest rodiště českých spisovatelů Hybla a M. Klácela.

4. Vysoké Mýto (878 čís. d.). Litomyšl (804 čís. d.)

Královské věnné město Vysoké Mýto leží na řece Loučné; má okresní soud, okresní hejtmanství, nádraží státní vicinalní dráhy z Chocně do Litomyšle, čítá 7019 obyvatelů.

Náměstí tvoří krásný čtyřúhelník; mariánská socha na něm postavena po moru r. 1715.

Mýto má starobylý děkanský chrám sv. Vavřince, obecné vyšší gymnasium, cukrovar, záložny a jiné průmyslové závody.

Zde se narodili bratři Jirečkové a Vojtěch Šembera.

Hostince: Hotel »Pošta«, »Hvězda« a jiné.

Z Vysokého Mýta odeběřeme se drahou do okresního města Litomyšle.

Má 7538 obyvatelů, děkanský chrám z r. 1360, pěkný zámek, gymnasium, mnohé průmyslové závody, hlučné trhy na obilí.

V Litomyšli narodil se dr. Brauner, jeden z národních vůdců českých a slavný hudební skladatel Bedřich Smetana.

Hostince: »Škeříkův«, »U hvězdy«, »v Tunelu«, »Karlova«.

5. Lanšperk. Žampach. Kyšperk. Žamberk. Litice (41 čís. d., 206 obyv.). Potštýn (131 čís. d.)

Jeden z nejoblíbenějších výletů z Brandýsa jest na Potštýn. Dobří chodci činí výlet ten pěšky, jiní jezdí povozem a opět jiní přes Ústí nebo přes Chocně drahou. Na stanici severozápadní v Ústí n. O. vezmeme si lístek až do Potštýna. Jedouce

krásným úžlabím řeky Orlice spatříme v pravo starý hrad Lanšperk, v levo Žampach, jež vystavěli Drslavici.

Opustíme stanici Dolní Dobrouč a náš vlak železniční ukončí svou jízdu v Kyšperku.

Město toto leží při řece Orlici a má 1600 obyvatelů. Pěkný kostel sv. Václava jest z r. 1680. Na kopci »Hradisko« stojí kostelík sv. Jana Nepomuckého, kdež prý kdysi stával hrad Supí Hora.

Přesednouce v Kyšperku do jiného vlaku jedeme do Žamberka.

Město rozkládající se při divoké Orlici má 3700 obyvatelů, měšťanskou školu, děkanský chrám sv. Václava, který byl již r. 1350 farním, velikolepý zámek s nádhernou kaplí barona Oskara Parishe s krásnou zahradou a anglickým parkem, továrnu na sukna.

Žamberk jest sídlo hejtmanství a rodiště Prokopa Diviše a pak výtečného chirurga Alberta, c. k. dvorního rady a profesora při universitě vídeňské.

Ze Žamberka jedeme přes Záchlum do divoké krajiny litické.

Na temeni kopce jsou zříceniny hradu, který byl ve XIV. století majetkem Mikuláše z Potštýna, nebezpečného lupiče.

Krajina litická jeví zajímavé poměry geologické.

Minouce krátký tunel přijíždíme po chvílce několikaminutové do Potštýna. Městys tento rozkládá se na pravém břehu divoké Orlice, má 847 obyvatelů, stanici dráhy severozápadní; okolí poskytuje utěšené procházky. Zvláště k večeru jest příjemná procházka stromořadím lipovým »Na běliska«.

Výše než kopec s hradem leží na levém břehu, jižně odtud, jest partie zvaná »Na kazatelně« s krásnou vyhlídkou až k Hradci, Kuněticům atd.

Hostince: »u Rubeše«, »Na ostrově«, »Stará hospoda«.

Než přijdeme klikatou cestou k zříceninám hradu zastavíme se u vyzděné hluboké studny. Na místě bývalé věznice stojí kaple sv. Jana Nepomuckého.

Hrad založen byl r. 1290 od Drslaviců.

Zámek, při němž jest krásný park, náleží baronu Dobřanskému.

Z Potštýna možno se vrátiti zpět severozápadní drahou do Týniště, pak přes Chocení do Brandýsa.

Připomenutí.

Zprávy ohledně bytů, jakož i jiné dotazy ochotně udílí a zodpovídá zdejší výbor okraslovacího spolku.

Dvouspřežní vůz lze dostati u následujících pánů: Bartoše, Hannáka, Kopeckého; po případě u pp. bratří Seidlerů, nájemců dvorů »Perná a Kališť«. Jednospřežní vůz u p. Knypla.

IV. Jízdní řád:

(pokud nyníjší platí.)

Státní dráha.

Z Prahy	odjíždka osob. vlaku v	8 hod. ráno.
V Brandýse	příjízdka osob. vl. ve	12 h. 32 m. odp.
Z Prahy	odjíždka „ „ „	7 „ 45 „ več.
V Brandýse	příjízdka „ „ „	12 „ 11 „ v noci.

Z Vídně	odjíždka osob. vl. v	6 h. 20 m. ráno.
V Brně	příjízdka „ „ „	11 „ 05 „ dop.
V Brandýse	„ „ „ „	2 „ 23 „ odp.
V Praze	„ „ „ „	6 „ 20 „ večer.

Z Vídně	odjíždka rychlovlaku v	9 h. 15 m. večer.
V Brně	příjízdka „ „ „	12 „ 17 „ v noci.
V Brandýse	příjízdka osob. vl. ve	2 „ 36 „ ráno.
V Praze	„ „ „ „	6 „ 50 „ ráno.

Z Prahy	odjíždka smíš. vl v	1 h. 25 m. odp.
V Brandýse	příjízdka „ „ „	7 „ 55 „ večer.

Z Brandýsa	odjíždka smíš. vl. v	7 h. 46 m. ráno.
V Praze	příjízdka „ „ „	1 „ 29 „ odp.

Z Prahy	odjíždka rychlovlaku v	7 h. 30 m. ráno.
V Chocni	příjízdka „ „ „	9 „ 34 „ dop.

Z Prahy odjíždka rychlovlaku ve 3 hod. odpo.
 V Chocni příjíždka „ v 5 h. 25 m. odp.

Tyto dva rychlovlaky mají v Chocni spojení každou neděli a svátek k zvláštnímu osobnímu vlaku do Brandýsa n. O.

Zvláštní vlaky osobní pro neděle a svátky od 1. května až do 30. září mezi Chocní a Brandýsem n. O.:

Z Chocně vyjíždka v 9 hod. 54 min. dopol.
 V Brandýse příjíždka „ 10 „ 03 „ „

Přímé spojení s rychlovlakem z Prahy.

Z Brandýsa vyjíždka v 6 hod. 22 min. večer.
 V Chocni příjíždka „ 6 „ 30 „ „

Přímé spojení k rychlovlakem do Prahy.

Za příčinou společných výletů mohou vlaky tyto též všedního dne vypraveny býti, když se několik hodin před odjezdem vlaku u přednosty stanice v Chocni neb v Brandýse n. O. objednají a objedávající se zaručí, že výtěžek jízdného za jeden vlak nejméně 5 zl. činiti bude.

Chocně – Litomyšl.

Z Chocně odjíždka v 6 hod. 40 min. ráno.
 Ve Vys. Mýtě příjíždka „ 7 „ 23 „ „
 V Litomyšli „ „ 8 „ 40 „ dopol.

Z Chocně	odjíždka	v	9	hod.	45	min.	dopol.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	10	„	17	„	„
V Litomyšli	„	„	11	„	08	„	„

Z Chocně	odjíždka	ve	2	hod.	55	min.	odpol.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	3	„	17	„	„
V Litomyšli	„	„	4	„	08	„	„

Z Chocně	odjíždka	v	7	hod.	50	minut	večer.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	8	„	12	„	„
V Litomyšli	„	„	9	„	03	„	„

Litomyšl — Chocně.

Z Litomyšle	odjíždka	v	6	hod.	30	min.	ráno.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	7	„	17	„	„
V Chocni	„	„	7	„	43	„	„

Z Litomyšle	odjíždka	v	9	hod.	50	min.	dopol.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	11	„	09	„	„
V Chocni	„	„	1	„	52	„	„

Z Litomyšle	odjíždka	v	11	hod.	30	min.	dopol.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	12	„	17	„	„
V Chocni	„	„	12	„	43	„	„

Z Litomyšle	odjíždka	v	5	hod.	15	min.	odpol.
Ve Vys. Mýtě	příjíždka	„	6	„	06	„	„
V Chocni	„	„	6	„	40	„	večer.

Chocně — Halbštadt.

Z Chocně	odjíždka	v	5	h.	20	m.	ráno.
V Halbštadtě	příjíždka	„	9	„	25	„	dopol.

Z Chocně	odjíždka	v	9 h. 47 m.	dopol.
V Halbšadtě	příjíždka	ve	12 „ 20 „	odpol.

Z Chocně	odjíždka	ve	2 h. 50 m.	odpol.
V Halbšadtě	příjíždka	v	5 „ 35 „	odpol.

Halbšadt — Chocně.

Halbšadt	odjíždka	v	9 h. 30 m.	dopol.
Chocně	příjíždka	ve	12 „ 6 „	odpol.

Z Halbšadtu	odjíždka	ve	12 h. 55 m.	odpol.
V Chocni	příjíždka	„	4 „ 53 „	„

Z Halbšadtu	odjíždka	ve	4 h. 23 m.	odpol.
V Chocni	příjíždka	v	6 „ 51 „	večer.

Ústí nad Orlicí — Kyšperk.

Severozápadní dráha.

Z Ústí n. O.	odjíždka osob. vl.	ve	2 h. 19 m.	odpol.
V Kyšperku	příjíždka „ „ „	2 „ 55 „	„	„

Z Ústí n. O.	odjíždka smíš. vl.	ve	2 h. 48 m.	ráno.
V Kyšperku	příjíždka „ „ „	3 „ 24 „	„	„

Kyšperk — Ústí nad Orlicí.

Z Kyšperka	odjíždka osob. vl.	ve	12 h. 7 m.	odpol.
V Ústí n. O.	příjíždka „ „ „	12 „ 45 „	„	„

Okolí Brandýsa nad Orlicí.

Výklad znamení.

- Město.
- Městys.
- Ves.
- ↑ Zámek.
- Zříceniny.
- † Kostel o samotě.
- Železnice.
- == Silnice.
- ~ Řeky.
- ☼ Rybníky.
- Polní cesta.

